

(Accessed: 13 May 2024).

12. Karpenko Y.V.(2019). Ethical principles of artificial intelligence application in public administration. Bulletin of the National Academy of Public Administration. Series "Public Administration".
13. Radutnyi O.E.(2018). Artificial Intelligence, Information Security and the Legislative Process (Criminal Law Aspect). Information and law pp. 149-158
14. ShiStrategies. AI - a threat or a human partner? URL: <https://strategi.com.ua/shtuchnyy-intelekt-zahroza-abo-partner-liudyny/> (Accessed 13 May 2024)
15. Interfax-Ukraine. UN calls for a moratorium on the use of AI technologies that violate human rights. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/768128.htm> (Accessed 13 May 2024).
16. Artificial intelligence and the "new discrimination": how does technology affect human rights and life? URL: <https://inspired.com.ua/creative/technology/shtuchnyj-intelekt-ta-nova-dyskryminatsiya-yak-tehnologiyi-vplyvayut-na-prava-ta-zhyttya-lyudyny/> (Accessed 13 May 2024).
17. Centre for Democracy and Rule of Law: official website. URL: <https://cedem.org.ua/consultations/shtuchnyi-intelekt-sud/> (Accessed 13 May 2024).
18. Voynov M. Artificial Intelligence and the Legal Sphere: Can Technology Replace Judges? Centre for Strategic Affairs of the Ukrainian Helsinki Human Rights Union. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/shtuchnyy-intelekt-ta-iurydychna-sfera-chy-zmozhut-tekhnohii-zaminyty-suddiv/> (Accessed 13 May 2024).
19. EUROPEAN COMMISSION FOR THE EFFICIENCY OF JUSTICE (CEPEJ). European ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environment. URL: <https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c> (Accessed 13 May 2024).

Стаття надійшла до друку 16 травня 2024 року

**РОЗДІЛ 4. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО І КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС;
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО І КРИМІНОЛОГІЯ;
КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА;
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ**

УДК 342.734

DOI - 10.31732/2708-339X-2024-12-A11

**ОСНОВНІ ДОСЯГНЕННЯ І НЕДОЛІКИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ У ПОЛЬСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ
(1918-1939 РОКИ)**

Чернетченко О.М.,

кандидат юридичних наук

Університет «КРОК»

м. Київ, вул. Табірна 30-32, Україна, 03113

e-mail: olenach@krok.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4653-4871>

Гребеник В.І.,

аспірант Університету «КРОК»

м. Київ, вул. Табірна 30-32, Україна, 03113

e-mail: HrebennykVI@krok.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-2210-3317>

**MAIN ACHIEVEMENTS AND SHORTCOMINGS OF LEGAL REGULATION
OF SOCIAL PROTECTION IN THE SECOND POLISH REPUBLIC
(1918-1939)**

Chernetchenko O.M.,

Ph.D. in Law, Associate Professor «KROK» University

Hrebennyk V.I.,

PhD Student «KROK» University

Kyiv, Tabirna St., 30-32, Ukraine, 03113

e-mail: HrebennykVI@krok.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-2210-3317>

Анотація. У статті досліджено правове регулювання соціального захисту незахищених груп населення у Польській республіці в період з 1918 до 1939 року. Надано загальну характеристику історичним передумовам формування польської системи соціального захисту після відновлення державності, зокрема, розрізненість правового регулювання на тих частинах польських земель, які перебували у складі різних імперій, та необхідність протистояння несприятливим зовнішньополітичним обставинам. Виявлено взаємозв'язок між такими передумовами та особливостями розвитку законодавства. Визначено найважливіші законодавчі акти, які діяли у Польщі протягом відповідного історичного періоду. Розкрито головні особливості польської системи соціального захисту окремих категорій громадян, основні характеристики регулювання соціального страхування на випадок непрацездатності, безробіття, допомоги постраждалим у бойових діях та членам їх сімей. Встановлено тенденцію до поступового розширення сфери застосування страхових механізмів для соціального захисту населення при досягненні похилого віку, спроби польської влади впорядкувати систему урядових інституцій, діяльність яких була спрямована на матеріальне забезпечення соціально вразливих груп.

Проведене дослідження дозволило визначити головні переваги та недоліки розвитку польського законодавства у сфері соціального забезпечення та захисту соціальних прав населення. Результати дослідження свідчать про досить високий рівень розвитку законодавства про соціальне забезпечення для окремих груп населення в Польській республіці. Так, серед найважливіших досягнень названо подолання розрізненості механізмів соціального захисту, в результаті чого польська система стала уніфікованою. Другим важливим досягненням стала чітка державна політика щодо законодавчого визнання прав на соціальне забезпечення спочатку найбільш пріоритетних соціальних груп (ветерани бойових дій, працівники, які тимчасово втратили працездатність в результаті хвороби) з подальшим розширенням соціальних гарантій для осіб похилого віку та безробітних.

Разом з цим, польське соціальне законодавство не було ідеальним, про що свідчать певні недоліки як при його формуванні, так і при фактичній реалізації. Зокрема, право на соціальне забезпечення не було доступним для жителів сільської місцевості, а деякі норми мали дискримінаційний характер щодо робітників. З іншого боку, недостатня координація та ефективність роботи урядових інституцій дуже часто призводили до виконання соціальних функцій благодійними чи релігійними організаціями.

Ключові слова: соціальні права, права людини, Польська республіка, право на соціальне забезпечення, страхування на випадок втрати працездатності.

Формул: 0; **рис.:** 0, **табл.:** 0, **бібл.:** 16.

Abstract. This article examines the legal regulation of social protection for vulnerable groups in the Polish Republic from 1918 to 1939. The author provides a general overview of the historical context of the Polish social protection system following the restoration of statehood, particularly highlighting the disparities in legal regulation across regions that were once part of different empires and the need to address unfavorable foreign policy circumstances. The relationship between these factors and the peculiarities of legislative development is explored.

The author identifies the most significant legislative acts in force in Poland during this historical period and reveals the main features of the social protection system for specific categories of citizens. Key characteristics of social insurance regulations concerning disability, unemployment, and assistance for victims of hostilities and their families are discussed. The study highlights a gradual expansion of insurance mechanisms for social protection in old age and the Polish authorities' efforts to streamline government institutions aimed at providing financial support to socially vulnerable groups.

The research identifies the primary advantages and disadvantages in the development of Polish legislation regarding social security and the protection of social rights. The findings indicate a relatively high level of development in social security legislation for certain population groups within the Polish Republic. Among the notable achievements was the overcoming of fragmented social protection mechanisms, resulting in a unified system. Additionally, there was a clear state policy recognizing the right to social security for priority social groups, such as war veterans and workers temporarily unable to work due to illness, alongside the expansion of social guarantees for the elderly and unemployed.

However, Polish social legislation had imperfections, evidenced by certain shortcomings in both its development and implementation. Specifically, the right to social security was often inaccessible to rural residents, and some provisions were discriminatory towards workers. Furthermore, the lack of coordination and efficiency among government institutions frequently resulted in charitable or religious organizations stepping in to fulfill social functions.

Keywords: social rights, human rights, the Second Polish Republic, right to social security, disability insurance.

Formulas: 0; **fig.:** 0, **tabl.:** 0, **bibl.:** 16.

Постановка проблеми. Розвиток правового регулювання соціального захисту незахищених груп населення у першій половині ХХ сторіччя став головною передумовою визнання соціальних прав людини на міжнародному рівні в подальші десятиліття. Сучасні питання соціального захисту не є повністю новими і, як досить часто демонструє історичний розвиток, незалежно від історичної епохи вони постійно потребували уваги та конкретних кроків з боку держави. Дослідження особливостей національного законодавства в кожній конкретній країні дозволяє краще зрозуміти основні проблеми в цій сфері та визначити можливі шляхи їх вирішення.

Актуальність теми дослідження. Польська республіка існувала як самостійна держава з 1918 по 1939 роки. За цей досить невеликий період польському народові вдалося продемонструвати свою здатність розбудувати успішну державу, формувати власну правову систему навіть в умовах внутрішньої політичної нестабільності та постійної загрози негативного військово-політичного впливу ззовні. За багатьма ознаками польська держава у цей період відображає гіпотетичну модель української держави, яка б за умови успішного результату національно-визвольної боротьби у 1917-1921 роках могла б розвиватися в демократичному стилі та без радянського диктату. Ще одним аргументом для посиленого інтересу українських істориків та юристів до вивчення правової системи Польської республіки є перебування сучасних земель Західної України в її складі. На жаль, тривалий час радянські ідеологічні підходи практично ігнорували цей історичний період, особливо в частині вивчення механізмів захисту соціальних прав людини. В умовах, коли запроваджені комуністичними режимами механізми вважалися «ідеалами» соціального захисту, всі інші моделі автоматично вважалися недієвими і навіть шкідливими для розвитку держави і права. Позбавившись ідеологічних прив'язок, ми отримуємо можливість об'єктивно оцінити переваги та недоліки розвитку польського законодавства у сфері захисту соціально незахищених груп населення.

З метою кращого розуміння сучас-

них правових механізмів щодо забезпечення та захисту соціальних прав, а також оцінки перспектив запровадження тих чи інших реформ правового регулювання необхідним є вивчення ключових кроків, що були зроблені Польщею у цих сферах.

Стан дослідження. Дослідженню правового регулювання соціального захисту населення та визнання державою соціальних прав у польській державі протягом 1918-1939 років українська юридична наука, на нашу думку, не приділяла належної уваги. Для цього могли бути різні причини, серед яких і згадувана вище ідеологічна упередженість, а також відсутність системного підходу у проведенні історико-правових та порівняльно-правових досліджень соціального законодавства держав Центральної та Східної Європи. Саме тому основними джерелами для даного дослідження стали публікації польських науковців, серед яких А. Маговська, П. Грата, М. Новаковський, М. Поляковський, а також деяких науковців з інших країн: В. Дж. Вагнер, П. Бергер, Б. Томка.

На нашу думку, тривалий час вченими, як юристами, так і істориками, дещо ігнорувався період зародження соціальних прав на європейському континенті, особливо в Центральній та Східній Європі. Проте, для запровадження ефективної системи соціального захисту в Україні важливим також є вивчення досвіду подібних за економічним та соціальним устроєм держав. Саме тому вивчення переваг та недоліків розвитку польського соціального законодавства слід розглядати як перспективний напрям наукового дослідження в українській науці.

Метою статті є визначення основних досягнень та недоліків, що були характерні для розвитку правового регулювання соціального захисту незахищених груп населення у Польській республіці протягом 1918-1939 років. У межах даного дослідження необхідним є висвітлення історичних передумов формування польської держави, визначення основних нормативно-правових актів у цій сфері, а також загальний аналіз наукових джерел, в яких оцінюються законодавчі вимоги та практика їх застосування.

Виклад основного матеріалу. Порівняно з іншими країнами Центральної

та Східної Європи, у Польщі законодавство про обов'язкове соціальне страхування почало розвиватися дещо пізніше [10, с. 17]. Для цього були об'єктивні причини історичного та економічного характеру, які пов'язані з політичними та економічними відмінностями окремих територій утвореної у 1918 році Польської республіки. Саме тому історико-правове дослідження законодавчого регулювання у новій державі було б неповним без вивчення передумов розвитку сфери соціального захисту до 1918 року. Слід зазначити, що на польських землях до 1918 року склалася неоднорідна ситуація щодо визнання і захисту соціальних прав населення, що у першу чергу стало наслідком різного рівня розвитку законодавства у цій сфері під час перебування у складі трьох імперій: Австро-Угорщини, Німецької та Російської.

У рамках аналізу історичного розвитку соціальної політики Польщі, М. Поляковський відзначає лідерство Пруссії щодо першості запровадження програм соціального захисту та покриття ризиків. Дослідник звертає увагу, що на пруських землях до 1919 року вже були запроваджені страхування на випадок хвороби (1883 рік), страхування на випадок нещасного випадку (1884 рік) та допомога у зв'язку із інвалідністю чи досягненням похилого віку (1889 рік) [7, с. 94].

Під впливом німецького законодавства в Австрії у 1887-1888 роках також були прийняті спеціальні закони для регулювання сфери соціального страхування: Закон про страхування працівників від нещасних випадків та Закон про медичне страхування працівників. Таким чином, у Західній Галичині, яка до Першої світової війни входила до складу австрійської частини Австро-Угорщини, також діяли законодавчі акти про запровадження страхових механізмів з метою забезпечення соціального захисту працівників від негативних наслідків настання деяких видів ризиків. Проте історики відзначають, що більшість обов'язків допомагати жителям громад виконувалася недержавними інституціями [11, с. 142]. На нашу думку, з одного боку це є позитивною ознакою рівня розвитку громадянського суспільства. У той же час, справжньою причиною виникнен-

ня такої ситуації може бути нерозвиненість державного механізму підтримки соціально незахищених груп населення.

На території польських земель, що входили до складу Російській імперії, правове регулювання сфери соціальної допомоги науковці здебільшого оцінюють як неналежне і дещо запізнале. Наприклад, американський науковець Гастон В. Рімлінгер зазначає, що навіть написані закони не завжди досягали практичного значення, а деякі консерватори бюрократичної системи наполягали щонайменше до 1905 року, що в імперії немає проблем, які б вимагали прийняття спеціального законодавства чи адміністративного нагляду [12, с. 249]. Як наслідок, у довоєнній Російській імперії пенсійні програми на випадок досягнення похилого віку існували тільки для державних службовців та працівників великих державних підприємств. Деякі дослідники навіть роблять висновок, що в російській частині польських земель державне соціальне забезпечення практично було відсутнім, внаслідок чого таке завдання виконувалося певними громадськими організаціями та філантропами [11, с. 142].

Відмінності між підходами до вирішення проблем соціального захисту незахищених груп на різних територіях Польщі по-різному оцінюються науковцями. Наприклад, П. Грата вважає, що незважаючи на значні складнощі така розрізненість відкрила можливість створити власну польську систему, засновану на найпередовіших європейських моделях [3, с. 9]. На нашу думку, такі аргументи не підтверджуються як подальшим розвитком польського законодавства, так і прикладом інших країн Центрально-східної Європи. На підтвердження нашої позиції свідчить також і поширене у 20-х роках ХХ сторіччя виконання функцій соціального захисту недержавними інституціями (релігійними, благодійними, громадськими організаціями) замість урядових установ.

Об'єднання польських земель у складі Другої Польської республіки та подальше міжнародне визнання цієї держави стало суттєвим поштовхом для розроблення власної системи законодавства у сфері соціального захисту. З міжнародно-правовим

визнанням відновлення польської державності у 1919 році були зафіксовані й перші зобов'язання польської влади забезпечення гідних умов для своїх громадян. Зокрема, Польщею був підписаний Версальський мирний договір 1919 року, відповідно до Секції 1 Розділу XIII якого держави зобов'язувалися покращувати умови життя робітників, у тому числі забезпечувати необхідні умови існування, захисту від звичайних або професійних хвороб, від нещасних випадків на виробництві, захищати дітей, підлітків та жінок, встановлювати пенсії у зв'язку з похилим віком та інвалідністю [13]. Реалізації таких важливих соціальних ініціатив тривалий час перешкоджали військові конфлікти з сусідніми країнами.

Перші кроки польської держави у сфері забезпечення соціального захисту населення були спрямовані на вирішення окремих проблем спеціальними указами чи законами, серед яких у наукових джерелах найчастіше називаються такі:

- указ про обов'язкове страхування на випадок хвороби (січень 1919 року), що запроваджував німецьку інституційну модель створення регіональних фондів, які керувалися спільно працівниками (дві третини голосів) та роботодавцями (третьина голосів) [7; 14];

- закон про обов'язкове страхування на випадок хвороби (травень 1920 року), що визначав страхові внески в розмірі 6,5 % від заробітної плати працівника, а також передбачав грошові виплати жінкам при народженні дітей [2, с. 21];

- закон про фінансову допомогу учасникам боротьби за незалежність, який визначав спеціальні пенсії, у тому числі й на користь вдів та сиріт, медичне забезпечення, протезування, інші форми соціальної підтримки ветеранів бойових дій (березень 1921 року) [1; 5, с. 31].

У січні 1918 року було створене Міністерство соціального захисту і охорони праці, яке також відповідало за медичне забезпечення та законодавство про соціальне благополуччя. Проте, вже в жовтні 1918 року замість нього утворили два міністерства: громадського здоров'я та охорони праці [7]. П. Грата зазначає, що управління базовими аспектами соціальної політики

було знову консолідоване у 1932 році, коли до повноважень Міністерства соціального захисту знову були віднесені питання охорони здоров'я [3, с. 10]. На нашу думку, такі структурні перебудови свідчать про деяку непослідовність польської влади в частині розбудови державного апарату та створення необхідних інституційних передумов для успішної реалізації державної політики у сфері соціального захисту.

Прийнята у 1921 році Конституція Польщі закріпила право кожного на матеріальне забезпечення завдяки соціальному страхуванню на випадок безробіття, хвороби, нещасного випадку, нездатності працювати. У статті 102 Конституції Польщі було визначено необхідність регулювання такого страхування спеціальним законом [15]. Подальший розвиток правового регулювання соціального захисту в Польщі характеризувався створенням розширеної законодавчої бази та спробами створити ефективну систему інституцій для реалізації законодавчих положень.

У 1921 році в Польщі було запроваджено пенсії за вислугу років для військових, а через два роки – і для державних службовців. У Законі про соціальне забезпечення 1923 року було визначено два головні завдання польського соціального законодавства: «задовольнити з використанням публічних коштів найважливіші потреби особи, яка не може зробити це власними матеріальними благами чи власною працею», а також «запобігти описаній вище ситуації» [11, с. 143].

М. Поляковський зазначає про такі особливості польської системи, сформованої на той час:

- 1) відсутність затвердженого рівня пенсійного віку, лише трудовий стаж у державній сфері мав значення (спочатку 10 років, а згодом – 15 років),

- 2) врахування стажу роботи під час перебування польських територій у складі інших держав (Австро-Угорщини, Пруссії, Російської імперії),

- 3) високий розмір пенсії, який сягав 100 % заробітної платні у разі наявності 35 років стажу роботи на державній службі [7].

Нові закони мали також вирішити

проблему неоднорідності правового регулювання у різних частинах польської держави. Зокрема, Законом від 30 січня 1924 року обов'язковість страхування на випадок виробничих нещасних випадків, яка існувала на колишніх територіях Австро-Угорщини, була запроваджена і в тій частині Польщі, яка входила до складу Російської імперії [5, с. 30]. Проте, такий крок не дозволяв досягнути повної уніфікації правил соціального захисту населення.

Згідно із Законом від 18 липня 1924 року, в Польщі було запроваджено новий вид соціального страхування – на випадок безробіття. Закон гарантував робітникам обов'язковий платіж у разі втрати роботи за умови відповідності певним установленим вимогам [2, с. 21]. М. Поляковський зазначає, що фінансування таких виплат забезпечувалося внесками в розмірі 2 % від заробітної платні (з них 25 % сплачував працівник), а також за допомогою державного субсидювання. Строк виплат обмежувався тривалістю в 13 тижнів і у виключних випадках міг продовжуватися до 17 тижнів, а розмір виплати залежав не лише від розміру заробітної плати, а й від кількості залежних осіб (членів сім'ї) [7, с. 95].

Окремо слід зазначити про прагнення польської влади удосконалити судові механізми захисту прав громадян у сфері соціального захисту. Так, М. Новаковський відзначає деякі спроби законодавчого врегулювання у Другій Польській республіці єдиної системи судів із соціальних питань і називає принаймні шість законопроектів (1926, 1929, 1931, 1934, 1936 та 1937 років). Проте лише останній з них був прийнятий у 1939 році [6, с. 6].

Польське законодавство у перші роки відновлення державності дуже неоднозначно оцінюється у науковій літературі. Наприклад, П. Грага вважає, що укази та прийняті Сеймом закони мали загальний характер і не створили базу для формування ефективних інституцій у сферах охорони здоров'я і соціального захисту [4, с. 157]. Натомість Б. Томка наводить твердження Т. Інглота про те, що запроваджена польським урядом система обов'язкового соціального страхування невдовзі стала однією з найбільш розвинених систем у Центральній та Східній

Європі [10, с. 21]. Американський юрист польського походження В. Дж. Вагнер також вважає важливим досягненням Польщі у міжвоєнний період створення сучасної системи соціального законодавства, яка була розвиненішою, ніж у більшості інших країн [8, с. 34-35].

На нашу думку, протягом перших п'яти років існування Другої польської республіки були зроблені важливі кроки для законодавчого врегулювання соціального захисту. Проте польській владі не вдалося вирішити найголовніші проблеми у цій сфері: неоднорідність правового регулювання на території держави та обмеженість кола ризиків, які покривалися державним захистом. Як наслідок, соціальні проблеми залишалися невирішеними і ситуація потребувала використання нових підходів для їх вирішення.

У другій половині 20-х років ХХ століття відносна політична стабільність та стрімке економічне зростання дозволили польській владі зосередити свої зусилля на побудові гармонійної системи соціального забезпечення і вдосконаленні існуючих механізмів. Фактично повна уніфікація польського законодавства у сфері соціального забезпечення відбулася в 1933 році, коли був прийнятий закон про соціальне страхування від 28 березня 1933 року, який почав діяти у січні 1934 року [5, с. 30]. Закон 1933 року визначав такі види страхування працівників: на випадок безробіття, на випадок втрати працездатності, у разі досягнення пенсійного віку, у разі втрати годувальника.

Однак і на цьому етапі польське законодавство про соціальних захист характеризувалося суттєвими недоліками.

По-перше, багато дослідників звертають увагу на соціальну нерівність, яку продукували законодавчі норми. Наприклад, П. Грага зазначає, що страхування було обмеженим тільки для найманих працівників та їхніх сімей. При цьому сільські жителі, які склали більшу частину населення польської держави, були виключені із такої системи [2, с. 23].

По-друге, вже у законодавчих актах закладалася нерівність між правами різних категорій населення. Так адміністративні працівники та службовці могли розраховувати на пенсію у зв'язку із втратою працездатності

датності (після досягнення 65-річного віку та при наявності стажу тривалістю 40 років), що дорівнювала 100 % їх попереднього доходу, тоді як для робітників максимальний розмір не міг перевищувати 80 % [2, с. 25].

У деяких випадках реформи польського законодавства призвели до звуження соціальних програм. Наприклад, А. Маговська зазначає, що внаслідок прийняття Закону про інвалідів війни 1932 року тисячі ветеранів війни з інвалідністю були позбавлені навіть життєво необхідного мінімуму [1, с. 212]. Безумовно, такі кроки викликали невдоволення серед відповідних соціальних груп, хоча дещо пояснювалися спробами влади протистояти погіршенню економічної ситуації. У контексті оцінки механізмів забезпечення соціальних прав у Польщі протягом 20-х – 30-х років ХХ сторіччя, на нашу думку, влучною є теза А.Й. Француза про те, що «будь-який навіть найбільш досконалий юридичний механізм реалізації конституційних прав і свобод є безсилим за умови низького рівня політичного та соціально-економічного розвитку суспільства і держави, відсутності традицій правової культури» [16, с. 71-72].

Важливим напрямом розвитку польського соціального законодавства у тридцятих роках ХХ століття стало вдосконалення інституційної складової механізму соціального забезпечення. Передавання повноважень від одного міністерства до іншого не могло стати ефективним заходом для вирішення структурних проблем соціального захисту незахищених груп населення, тому польська влада шукала нові способи для організованого виконання своїх зобов'язань.

Указом Президента Польщі від 24 жовтня 1934 року було створено Управління соціального страхування (пол. Zakład Ubezpieczeń Społecznych, ZUS), яке формувалося на базі п'яти окремих страхових інститутів (Палати з питань соціального страхування, Страхової установи для захворювань, Страхової установи для нещасних випадків, Страхової установи для службовців, Страхової установи для робітників) [17]. Можна зробити висновок, що створення єдиної установи було черговим просуванням щодо

консолідації і оновлення механізмів соціального страхування у Польщі.

Прискорення роботи над створенням єдиної системи судів з питань соціального страхування потребувало формування спеціалізованої та постійно діючої ланки для вирішення спорів у цій сфері. Натомість, як зазначає М. Новаковський, відповідно до норм Закону від 26 березня 1935 року про систему адміністративних судів з питань інвалідності соціальні спори тимчасово передавалися таким судам на п'ять років, тобто до 30 вересня 1940 року [6, с. 6]. Повноцінній реалізації такої ініціативи, як і багатьох інших у розбудові Польської держави, завадив початок Другої світової війни.

Висновки. Після проголошення Другої польської республіки у 1918 році перед утвореною державою виникли серйозні виклики у сфері соціального забезпечення населення. Розвиток польського законодавства протягом близько 20 років дозволяє виділити такі суттєві досягнення:

- подолання розрізненості механізмів соціального захисту, що була наслідком перебування польських земель у складі різних держав до 1918 року;

- чітке визначення пріоритетних напрямів розвитку соціального захисту (страхування на випадок хвороби, фінансова допомога ветеранам та їхнім сім'ям) з поступовим розширенням (допомога у випадку безробіття, пенсії при досягненні похилого віку, у разі втрати годувальника).

У той же час ми можемо досить об'єктивно визначити такі недоліки правового регулювання соціального захисту населення у

Другій польській республіці:

- нерівність статусу окремих соціальних груп витікала з положень правових норм і спричиняла дискримінацію сільського населення у порівнянні з міським, а робітників у порівнянні з адміністративними службовцями;

- недостатня увага приділялася розвитку урядових інституцій та судовим механізмам захисту прав, які й мали забезпечувати реалізацію правових норм, спрямованих на захист незахищених соціальних груп.

Література:

1. Magowska, A. (2014). «The Unwanted Heroes: War Invalids in Poland after World War I.» Journal of the History of Medicine and Allied Sciences. Vol. 69(2), pp. 185-220. URL: <http://www.jstor.org/stable/24631671> (дата

звернення: 23.04.2024).

2. Grata, P. (2015). «Social privileges in the Second Polish Republic». *Studia Historiae Oeconomicae*. Vol. 33, pp. 19-36.
3. Grata, P. (2017). «At the Origins of Welfare State? Social Expenses in the Budgetary Policy in the Second Polish Republic». *Studia Historiae Oeconomicae*. Vol. 35, pp. 7-26.
4. Grata, P. (2018) «Stalinism versus capitalism. Institutional changes in the Polish social policy in the years 1918-1956. *Optimum. Economic Studies*. Vol. 94: (4), pp. 154-165.
5. Grata, P. (2021). «The social policy of the Second Polish Republic towards disabled people». *European Journal of Multidisciplinary Studies*. Vol. 6(2), pp. 1-8.
6. Nowakowski, M. (2020). «Social insurance courts in the Polish People's Republic», *Social Insurance. Theory and Practice*. Vol. 145(2), pp. 85-114. URL: <https://ustip-journal.com.pl/resources/html/article/details?id=211465&language=en> (дата звернення: 23.04.2024).
7. Polakowski, M. (2010). «The institutional transformation of social policy in East Central Europe: Poland and Hungary in comparative and historical perspective», Doctoral Thesis, Maastricht University, Maastricht, Netherlands. URL: <https://doi.org/10.26481/dis.20101221mp> (дата звернення: 23.04.2024).
8. Wagner, W. J. (1990). «Legal problems of inter-war Poland (1918–1939)». *The Polish Review*. Vol. 35(1), pp. 27-36. URL: <https://www.jstor.org/stable/25778475> (дата звернення: 23.04.2024).
9. Berger, P. (2010). «Wealth, Poverty and Institutions in the Habsburg Empire's Successor States (1918-1929)». In P. Berger, G. Bischof, & F. Plasser (Eds.), *From Empire to Republic: Post-World War I Austria*. Vol. 19, pp. 370-398, University of New Orleans Press. URL: <https://doi.org/10.2307/j.ctt1n2txcs.20> (дата звернення: 23.04.2024).
10. Tomka, B. and Szikra, D. (2009). *Social Policy in East Central Europe: Major Trends in the 20th Century*, pp. 17-34. URL: https://www.researchgate.net/publication/259165355_Social_Policy_in_East_Central_Europe_Major_Trends_in_the_20th_Century (дата звернення: 23.04.2024).
11. Brenk, M., Chaczko, K. and Płasek, R. (2018). «100 years of the social assistance system in Poland», *Biuletyn Historii Wychowania*. URL: <https://doi.org/10.14746/bhw.2018.39.10> (дата звернення: 23.04.2024).
12. Rimlinger, Gaston V. (1971). *Welfare Policy and Industrialization in Europe, America, and Russia*. Wiley, New York, USA.
13. Part XIII of the Treaty of Peace of Versailles // International Labour Office. Official Bulletin. Volume I. April 1919-August 1920. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---jur/documents/genericdocument/wcms_441862.pdf (дата звернення: 23.04.2024).
14. Пенсійне забезпечення в Україні та Білорусі: історія становлення і перспективи розвитку: монографія / за ред. М. Шумила, І. Комоцької. Київ: Ніка-Центр, 2018. 516 с.
15. *The new constitutions of Europe* / Howard Lee Mc Bain and Lindsay Rogers. - Garden City, 1922. – 640 p. URL: https://books.google.com.ua/books?id=zEwpAAAAYAAJ&pg=PA401&source=gb_s_toc_r&cad=3#v=onepage&q&f=false (дата звернення: 23.04.2024).
16. Француз А.Й. (2015) «Утвердження та забезпечення прав людини як визначальна детермінанта розвитку політичної системи України». *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія юридична. № 2, с. 66-77.
17. The official site of Social Insurance Institution (2023), «Social security in Poland» URL: <https://www.zus.pl/documents/10182/167615/Social+Security+in+Poland/71ffe1b1-c142-48fa-a67b-0c7e1c6c6eb6> (дата звернення: 23.04.2024).

References:

1. Magowska, A. (2014). «The Unwanted Heroes: War Invalids in Poland after World War I.» *Journal of the History of Medicine and Allied Sciences*. Vol. 69(2), pp. 185–220. [Online], available at: <http://www.jstor.org/stable/24631671> (Accessed 23 April 2024).
2. Grata, P. (2015). «Social privileges in the Second Polish Republic», *Studia Historiae Oeconomicae*. Vol. 33, pp. 19-36.
3. Grata, P. (2017). «At the Origins of Welfare State? Social Expenses in the Budgetary Policy in the Second Polish Republic», *Studia Historiae Oeconomicae*. Vol. 35, pp. 7-26.
4. Grata, P. (2018) «Stalinism versus capitalism. Institutional changes in the Polish social policy in the years 1918-1956», *Optimum. Economic Studies*, 2018. Vol. 94: (4), pp. 154-165.
5. Grata, P. (2021). «The social policy of the Second Polish Republic towards disabled people», *European Journal of Multidisciplinary Studies*, Vol. 6(2), pp. 1-8.
6. Nowakowski, M. (2020). «Social insurance courts in the Polish People's Republic», *Social Insurance. Theory and Practice*, vol. 145(2), pp. 85-114., [Online], available at: <https://ustip-journal.com.pl/resources/html/article/details?id=211465&language=en> (Accessed 23 April 2024).Polakowski, M. (2010). «The institutional transformation of social policy in East Central Europe: Poland and Hungary in comparative and historical perspective», Doctoral Thesis, Maastricht University, Maastricht, Netherlands [Online], available at: <https://doi.org/10.26481/dis.20101221mp> (Accessed 23 April 2024).
7. Wagner, W. J. (1990). «Legal problems of inter-war Poland (1918–1939)». *The Polish Review*. Vol. 35(1), pp. 27-36. [Online], available at: <https://www.jstor.org/stable/25778475> (Accessed 23 April 2024).
8. Berger, P. (2010). «Wealth, Poverty and Institutions in the Habsburg Empire's Successor States (1918-

1929)". In P. Berger, G. Bischof, & F. Plasser (Eds.), *From Empire to Republic: Post-World War I Austria*. Vol. 19, pp. 370-398, University of New Orleans Press. [Online], available at: <https://doi.org/10.2307/j.ctt1n2txcs.20> (Accessed 23 April 2024).

9. Tomka, B. and Szikra, D. (2009). *Social Policy in East Central Europe: Major Trends in the 20th Century*. [Online], pp. 17-34, available at: https://www.researchgate.net/publication/259165355_Social_Policy_in_East_Central_Europe_Major_Trends_in_the_20th_Century (Accessed 23 April 2024).

10. Brenk, M., Chaczko, K. and Płasek, R. (2018). "100 years of the social assistance system in Poland", *Biuletyn Historii Wychowania*, [Online], available at: <https://doi.org/10.14746/bhw.2018.39.10> (Accessed 23 April 2024).

11. Rimlinger, Gaston V. (1971). *Welfare Policy and Industrialization in Europe, America, and Russia*. Wiley, New York, USA.

12. Part XIII of the Treaty of Peace of Versailles // International Labour Office. *Official Bulletin*. Volume I. April 1919-August 1920. [Online], available at: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---jur/documents/genericdocument/wcms_441862.pdf (Accessed 23 April 2024).

13. *Pensijne zabezpechennia v Ukraini ta Bilorusi: istoriia stanovlennia i perspektyvy rozvytku [Pension provision in Ukraine and Belarus: the history of formation and the prospects of development]* (2018), edited by: Shumylo, M.M. and Komotskaya I.O., Nika-Center, Kyiv, Ukraine.

14. *The new constitutions of Europe / Howard Lee Mc Bain and Lindsay Rogers*. - Garden City, 1922. – 640 p. [Online], available at: https://books.google.com.ua/books?id=zEwpAAAAYAAJ&pg=PA401&source=gbs_toc_r&cad=3#v=onepage&q&f=false (Accessed 23 April 2024).

15. Frantsuz A.J. (2015) "The Strengthening and Ensuring of Human rights as Defining Determinant of Ukraine's Political System", *Scientific Journal of Lviv State University of Internal Affairs. Law*. Vol. 2, pp. 66-77.

16. The official site of Social Insurance Institution (2023), "Social security in Poland" available at: <https://www.zus.pl/documents/10182/167615/Social+Security+in+Poland/71ffe1b1-c142-48fa-a67b-0c7e1cec6eb6> (Accessed 23 April 2024).

Стаття надійшла до друку 25 квітня 2024 року

УДК 343.9

DOI - 10.31732/2708-339X-2024-12-A12

СВІТОВИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ПОВ'ЯЗАНИМ З ОБІГОМ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ

Долянська І.М.,

кандидат юридичних наук, доцент

Університет «КРОК»

м. Київ, вул. Табірна, 30-32, Україна, 03113

e-mail: DolianovskaIM@krok.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1606-7096>

Кривенко К.О.,

аспірант Університету «КРОК»

м. Київ, вул. Табірна, 30-32, Україна, 03113

e-mail: KryvenkoKO@krok.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-1327-757X>

GLOBAL EXPERIENCE IN COMBATING CRIMINAL OFFENCES RELATED TO THE CIRCULATION OF VIRTUAL ASSETS

Dolianovska I.M.,

Ph.D. in Law, Associate Professor «KROK» University

Kyiv, Tabirna St., 30-32, Ukraine, 03113

e-mail: DolianovskaIM@krok.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1606-7096>